

KALEDVAZ SEMPOZYUM BİLDİRİLERİ

02-03 Nisan 2012

Editörler

Doç. Dr. Turgut TOK

Yrd. Doç. Dr. Özgür Kasım AYDEMİR

DANIŐMA KURULU

Abdülkadir DEMİR
Prof. Dr. Hüseyin BAĞCI

Denizli Valisi
Pamukkale Üniversitesi Rektörü

DÜZENLEME KURULU

Doç. Dr. Turgut TOK	Pamukkale Üniversitesi
Doç. Dr. Hakan AYGÖREN	Pamukkale Üniversitesi
Doç. Dr. İsmail ÇEVİŞ	Pamukkale Üniversitesi
Doç. Dr. Hakan SARITAŞ	Pamukkale Üniversitesi
Doç. Dr. Süleyman BARUTÇU	Pamukkale Üniversitesi
Doç. Dr. Yusuf KILIÇ	Pamukkale Üniversitesi

YÜRÜTME KURULU

Serap ÖZMEN	Kale Kaymakamı
İsmail YARIMCA	Kale Belediye Başkanı
Doç. Dr. Yusuf KILIÇ	PAÜ Kale M.Y.O. Müdürü

BİLİM KURULU

Prof. Dr. Hüseyin BAĞCI (Bilim Kurulu Başkanı)	PAÜ Rektörü
Prof. Dr. Ali KESKİN	PAÜ Rektör Yardımcısı
Prof. Dr. Sabahattin NAS	PAÜ Rektör Yardımcısı
Prof. Dr. Ali İhsan KARAALP	PAÜ İ.İ.B. Fakültesi Dekanı
Prof. Dr. Halil ÇETİŞLİ	PAÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Dekanı
Prof. Dr. Mustafa KILIÇ	PAÜ Tıp Fakültesi Dekanı
Prof. Dr. Selahittin ÖZÇELİK	PAÜ Eğitim Fakültesi Dekanı
Prof. Dr. Muzaffer TOPÇU	PAÜ Mühendislik Fakültesi Dekanı
Prof. Dr. Hasan HERKEN	Pamukkale Üniversitesi
Prof. Dr. Nuri KOLSUZ	Pamukkale Üniversitesi
Prof. Dr. Levent TUNCA	Pamukkale Üniversitesi
Prof. Dr. Zeki AYTAÇ	Gazi Üniversitesi
Prof. Dr. Tuncer BAYKARA	Uşak Üniversitesi
Prof. Dr. Ahmet BEYARSLAN	Trakya Üniversitesi
Prof. Dr. İsmail ÇETİŞLİ	Pamukkale Üniversitesi
Prof. Dr. Necati DEMİR	Gazi Üniversitesi
Prof. Dr. Metin EKİCİ	Ege Üniversitesi
Prof. Dr. Hasan ERDOĞAN	Pamukkale Üniversitesi
Prof. Dr. Feyzullah EROĞLU	Pamukkale Üniversitesi
Prof. Dr. Bozkurt ERSOY	Ege Üniversitesi
Prof. Dr. Osman GASHİ	Priştina Üniversitesi
Prof. Dr. Suat KIYAK	Gazi Üniversitesi
Prof. Dr. Ayfer ÖZÇELİK	Pamukkale Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet MEDER	Pamukkale Üniversitesi
Prof. Dr. Ali SARIKOYUNCU	Dumlupınar Üniversitesi
Prof. Dr. Kadir PEKTAŞ	Pamukkale Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet Ali ÜNAL	Pamukkale Üniversitesi
Prof. Dr. İsmail YAKIT	Stüleyman Demirel Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet AKGÜN	Pamukkale Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet ÖZKUL	Pamukkale Üniversitesi
Prof. Dr. Turan GÖKÇE	Ege Üniversitesi
Prof. Dr. Tahsin HANCIOĞLU	Pamukkale Üniversitesi
Prof. Dr. Arif ÖZDEMİR	29 Mayıs Hastanesi
Prof. Dr. Yahya ÖZPINAR	Pamukkale Üniversitesi
Prof. Dr. Bülent TOPUZ	Pamukkale Üniversitesi
Prof. Dr. Adurrahman TANRIÖĞEN	Pamukkale Üniversitesi
Prof. Dr. Hüseyin BAĞ	Pamukkale Üniversitesi
Prof. Dr. Pervin ÇAPAN	Muğla Üniversitesi
Prof. Dr. Ali AKAR	Muğla Üniversitesi
Prof. Dr. Yakup KASKA	Pamukkale Üniversitesi
Prof. Dr. Raşit URHAN	Pamukkale Üniversitesi
Prof. Dr. Nurettin ÖZTÜRK	Pamukkale Üniversitesi
Doç. Dr. Mehmet Naci ÖNAL	Muğla Üniversitesi
Doç. Dr. Ali YİĞİT	Muğla Üniversitesi
Doç. Dr. Mustafa ARSLAN	Pamukkale Üniversitesi
Doç. Dr. Sezgin ÇELİK	Kırıkkale Üniversitesi
Doç. Dr. Kasım İNCE	Pamukkale Üniversitesi
Doç. Dr. Bilal SÖĞÜT	Pamukkale Üniversitesi
Doç. Dr. Yusuf TAVİL	Gazi Üniversitesi
Doç. Dr. Efe AKBULUT	Pamukkale Üniversitesi
Doç. Dr. Mithat AYDIN	Pamukkale Üniversitesi
Doç. Dr. Kutret GEZER	Pamukkale Üniversitesi
Doç. Dr. İbrahim ORGAN	Pamukkale Üniversitesi
Doç. Dr. Ekrem KARAYILMAZLAR	Pamukkale Üniversitesi
Doç. Dr. M. Vefa NALBANT	Pamukkale Üniversitesi
Doç. Dr. Osman Nuri AĞDAĞ	Pamukkale Üniversitesi
Doç. Dr. Hasan TÜZEN	Pamukkale Üniversitesi

Doç. Dr. Emin KARAPINAR	Pamukkale Üniversitesi
Doç. Dr. H. Korkmaz ALPOĞUZ	Pamukkale Üniversitesi
Doç. Dr. Tahir KODAL	Pamukkale Üniversitesi
Doç. Dr. Ersan ÖZ	Pamukkale Üniversitesi
Doç. Dr. Yahya TÜLEK	Pamukkale Üniversitesi
Doç. Dr. Z. Melek BOR KÜÇÜKATAY	Pamukkale Üniversitesi
Doç. Dr. Oğuz KARADENİZ	Pamukkale Üniversitesi
Doç. Dr. Saffet YAĞIZ	Pamukkale Üniversitesi
Doç. Dr. Yasemin AVCI	Pamukkale Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Süleyman SOLMAZ	Pamukkale Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Hasan KARA	Uşak Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Nurettin BİLGİN	Pamukkale Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Ramazan GÖKÇE	Pamukkale Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Bekir Sıtkı ÇEVİRİMLİ	Gazi Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Levent KURGUN	Pamukkale Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. M. Ali SARI	Pamukkale Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Sema PALAMUTÇU	Pamukkale Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Habibe KAHVECİOĞLU	Pamukkale Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Ali DONBAY	Pamukkale Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Ahmet SÜRÜCÜ	Pamukkale Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Selçuk ŞİMŞEK	Pamukkale Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Abdülvahap ÖZCAN	Pamukkale Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Ali KAYA	Pamukkale Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. İrfan ERTUĞRUL	Pamukkale Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Erdal AKYOL	Pamukkale Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. A. Cem KOÇ	Pamukkale Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Selami KESLER	Pamukkale Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Mustafa KARATEPE	Pamukkale Üniversitesi
Dr. Halil HAYIT	Diyanet İşleri Başkanlığı
Dr. Ergin JABLE	Priştina Üniversitesi
Mehmet SARITAŞ	Devlet Planlama Teşkilatı

SEKRETARYA

Doç. Dr. İsmail ÇEVİŞ	Pamukkale Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Özgür Kasım AYDEMİR	Pamukkale Üniversitesi

SOSYAL KOMİTE

Adnan CANER (Sosyal Komite Başkanı, PAÜ Genel Sekreteri)
 Gökhan ERBİLGİN (PAÜ. Basın ve Halkla İlişkiler Müdürü)
 Sinan BAŞ (PAÜ, S.K.S. Daire Başkanı)
 Fehmi SÖYLEV (PAÜ., Kamu Düzeni ve Güv. Hiz. Müdürü)
 Ahmet Yücel ÖZKAN (PAÜ., İdari Mali İşler Daire Başkanı)

Cengiz ÇEMEN	Mehmet UÇUM
Yusuf ERDOĞDU	Yaşar MAYUK
Abbas ÖZEKMEKÇİ	Süleyman KOCABAŞ
Bekir İNCEDAYI	Ruhi SÖZKESEN
İbrahim ARÇAY	Ali KESİCİ
Hüsamettin AŞKIN	Gürkan ÇAKANEL
Yusuf YARIMCA	

KALE İLÇESİNDEN GÖÇ EDEN KİŞİLERİN GİRİŞİMCİLİK ÖZELLİKLERİ: DENİZLİ ÖRNEĞİ.....	218
Doç. Dr. Süleyman BARUTÇU, Yrd. Doç. Dr. Esin BARUTÇU, Yrd. Doç. Dr. İbrahim DURAK	
İLÇELERİN GELİŞMESİNDE STRATEJİK PLANLAMANIN ÖNEMİ VE KALE İLÇESİ ÖRNEĞİ.....	226
Doç. Dr. Süleyman BARUTÇU, Doç. Dr. Hakan SARITAŞ	
KALE YERLEŞİMİNİN ALTERNATİF TURİZM POTANSİYELİ AÇISINDAN ANALİZİ.....	233
Doç. Dr. Evinç TORLAK, Serap ÖZMEN	
KALE YÖRESİNİN (DENİZLİ) KELEBEKLERİ ÜZERİNE ÖN BİR ÇALIŞMA.....	248
İlteriş KUZDERE, Arş. Gör. Mehmet KARACA, Prof. Dr. Raşit URHAN	
KALE YÖRESİNİN (DENİZLİ) KUŞLARI.....	256
Merve TEPE, Esat KIZILKAYA, Mehmet KARACA, Prof. Dr. Raşit URHAN, Yrd. Doç. Dr. Yusuf KATILMIŞ	
KALE YÖRESİNİN (DENİZLİ) MEMELİ HAYVANLARI.....	264
Merve TEPE, Esat KIZILKAYA, Mehmet KARACA, Prof. Dr. Raşit URHAN, Yrd. Doç. Dr. Yusuf KATILMIŞ	
KALE İLÇESİ VE ÇEVRESİNİN HERPETOFAUNASI.....	276
Nazlı ÜNAL, Merve TEPE, Mehmet KARACA, Esat KIZILKAYA, Prof. Dr. Raşit URHAN, Yrd. Doç. Dr. Yusuf KATILMIŞ	
KALE İLÇESİNİN (DENİZLİ) TOPRAK AKARLARI (ACARI) ÜZERİNE ÖN BİR ÇALIŞMA.....	288
Merve TEPE, Mehmet KARACA, Esat KIZILKAYA, Elif Hilal DURAN, Prof. Dr. Raşit URHAN, Yrd. Doç. Dr. Yusuf KATILMIŞ	
KALE İLÇESİ VE ÇEVRESİNİN MEŞE GALARILARI (HYMENOPTERA, CYNİPİDAE).....	298
Musa AZMAZ, Merve TEPE, Esat KIZILKAYA, Mehmet KARACA, Prof. Dr. Raşit URHAN, Yrd. Doç. Dr. Yusuf KATILMIŞ	
KALE YÖRESİNİN (DENİZLİ) TİCARİ ÖNEME SAHİP MAKROFUNGUSLARI.....	306
Doç. Dr. Kutret GEZER, Oğuzhan KAYGUSUZ, Uğur SOYLU	
KALE (KALEDAVAZ) YÖRESİ AĞIZ ÖZELLİKLERİ.....	309
Doç. Dr. Kutret GEZER, Oğuzhan KAYGUSUZ, Uğur SOYLU	
KALE AĞZINDAKİ AD DURUM EKLERİ KULLANIMININ BATI GRUBU ÇAĞDAŞ TÜRK LEHÇELERİ İÇERİSİNDEKİ YERİ.....	316
Yrd. Doç. Dr. Özgür Kasım AYDEMİR	
KALEDAVAZ YÖRESİ GELENEKSEL HALK EDEBİYATI.....	323
Döner ÇOT, Mete İsa KARAÇOR	
KALEDAVAZ'DA EL DOKUMACILIĞI VE İKİ DOKUMA ÖRNEĞİ "İŞBİLEN BÜRGÜSÜ--SU BÜRGÜSÜ".....	334
Yrd. Doç. Dr. Habibe KAHVECİOĞLU SARI	
KALE-DAVAS YÖRESİNDE ÖMRÜN ÜÇ TOYU "Doğum-Düğün-Ölüm".....	343
Fidan UĞUR, Nezih TATLİCAN, Mustafa NERKİZ	
ÖĞRETMENLERİN MATEMATİK ÖLÇME ARAÇLARINI KULLANMA DURUMLARI.....	359
Yrd. Doç. Dr. Hüseyin Cahit KAYHAN	
DENİZLİ-KALE İLÇESİNDEKİ LİSE ÖĞRENCİLERİN EĞİTSEL İNTERNET KULLANIMINA YÖNELİK ÖZ-YETERLİLİK İNANÇLARI.....	370
Doç. Dr. Sacit KÖSE, Sefa DİNÇ	
DENİZLİ KALE İLÇESİNDEKİ ÖĞRENCİLERİN MATEMATİĞE YÖNELİK TUTUMLARI.....	379
Yrd. Doç. Dr. Hüseyin Cahit KAYHAN	

KALEDAVAZ'DA EL DOKUMACILIĞI VE İKİ DOKUMA ÖRNEĞİ “İŞBİLEN BÜRGÜSÜ--SU BÜRGÜSÜ”

Yrd.Doç.Dr.Habibe KAHVECİOĞLU SARI
*Pamukkale Üniversitesi,
Sosyal Bilimler Ens.*

ÖZET

Tarihte Anadolu'nun sayılı dokumacılık merkezlerinden biri olan Denizli'de, halen dokuma kültürünü ve kalıcı öğelerini görmek mümkündür. Denizli'de dokuma sektörü hem sanayileşerek hem de gelenekselliğini koruyarak yoğun olarak devam etmektedir. Denizli'de M.Ö. 1500 yıllarına dayanan el dokumacılığı Buldan, Babadağ, Kızılcabölük gibi yörelerde geleneksel anlamda halen sürdürülmektedir. Bunun yanında Denizli tarihine ve dokumacılığına ait kaynaklarda, geçmiş tarihlerde bu ilçelerin yanı sıra, ilçe merkezi başta olmak üzere hemen hemen birçok ilçede ve köyde dokumacılığın varlığından bahsedilmektedir. Bu ilçelerden birisi de Kale'dir.

İlçede, 1940'lı yıllarda ilçe nüfusunun %37'si dokumacılıkla uğraşmakta ve hemen her evde tezgah bulunmaktadır. Haftada 50 balya (4250 kg./32500 metre) üretim yapılmaktadır. Ancak günümüzde ilçede dokuma bilen yalnızca üç kadın ve iki tane el dokuma tezgahı tespit edilmiştir. El dokumacılığı geleneksel sanatların bir çoğunda olduğu gibi Kale'de de değişen ekonomik ve teknolojik şartlara yenik düşmüştür.

Bu çalışmada, Kale ilçesinde el dokumacılığının günümüzdeki durumu araştırılmış, ilçede dokuma bilen kişilere karşılıklı görüşme ve gözlem tekniği uygulanmış, elde edilen dokuma örnekleri hammadde, kullanılan tezgah, renk, ebat, dokuma tekniği açısından incelenmiş ve fotoğrafları çekilmiştir. Ayrıca ilçede el dokumacılığının yaşatılmasına ilişkin Kale Belediyesinin desteğiyle oluşturulmuş merkez ve yapılan çalışmalar da incelenmiştir.

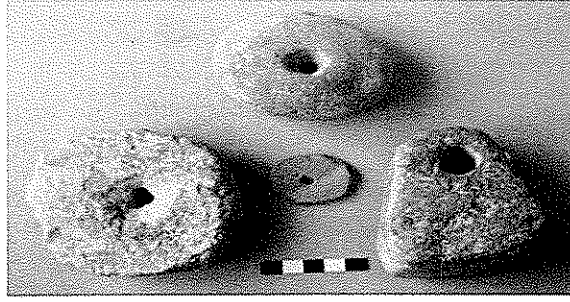
Anahtar Kelimeler: Denizli, Kaledavaz, El Dokumacılığı, Bürgü

1.GİRİŞ

M.Ö. 3. binin ortalarından günümüze kadar Denizli ve çevresinde değişik medeniyet ve kültürlerin yaşadığı bilinmektedir. Denizli her dönem gerek coğrafi özelliği, gerekse verimli toprakları sayesinde zengin bir şehir olmuş ve bölgede yaşayan tüm medeniyetlerin geçim kaynaklarının başında tarım, hayvancılık ve dokumacılık gelmiştir.

Günümüzden 1500 yıl öncesinde bölgede dokumacılığın varlığının kanıtı olarak, Derbent-Çaltılı,

Türlübey-Çümence ve eski Derbent gibi yerleşmelerde ele geçen ortası delik yuvarlak şekilli, ya da iki delikli dikdörtgen biçimli tezgah ağırlıklarını gösterebiliriz (Atik ve Erdem, 2003) (Fotoğraf 1).

Fotoğraf 1. Tezgah ağırlıkları (Atik ve Erdoğan, 2003)

Denizli'nin dokumacılıktaki önemi konusunda önemli bilginlerden Arap seyyah İbni Batuta "Orada pamuktan altın işlemeli kumaş üretilir ki benzeri yoktur. Pamuğun nefis olması ve kuvvetli eğrilmiş bulunması nedeniyle dayanıklıdır" derken, başka bir bilgin Müverrih Ramsaay (1897), "Denizli'nin zenginliğinin, toprağının verimliliğinin yanı sıra, üretim ve sanatında olduğuna şüphe edilmez. Türkiye'de el tezgahı dokumacılığının korunduğu bir yer varsa o da Denizli'dir. İnce bezler, renkli kumaşlar üretimi bu yerin tek uğraşısıdır." diye bahsetmektedir.

1914'ten önce Denizli'de dokumacılık, gerçek bir sanat niteliğini taşımaktadır. Dokunan bezler sanat şaheseri olup, boya, desen ve nitelik bakımından çok kalitelidir. Hatta her bölgenin kendi adıyla ünlenen dokumaları olduğu gibi (Nikfer bezi), bazı ustaların kendi isimleri ile anılan "Binbaşoğlunun morlu alacası" gibi ürünleri de bulunmaktadır. Bu tarihlerde Denizli ve çevresi bez ihtiyacını tamamen kendisi karşılamaktadır. Basmacılık ve kuşakçılık bölgenin en ileri mesleği halindedir. Denizli basmaları yalnız şehirde değil bütün ülkede kullanılmaktadır. Denizli'ye ilk yabancı bez 1872'de girmiştir.

1939'da Denizli ilinde 10.000 el tezgahı faaliyette bulunmaktadır. II. Dünya savaşı sırasında pamuklu dokuma ithalatı konusunda karşılaşılan zorluklar ve yerli fabrikaların üretim yetersizliği, el dokumalarına rağbeti bir kat daha arttırmış ve Denizli bölgesinde (bütün Türkiye'de olduğu gibi) dokumacılık 1939-1946 yıllarında en kuvvetli gelişmeyi göstermiştir (Cillov, 1948: 29).

Denizli'de dokumacılık günümüzde de halen önemini korumakta olup ülkenin önde gelen dokuma merkezlerinin başında gelmektedir. Ancak teknolojik gelişme ve endüstrileşmeyle birlikte el tezgahlarının yerini otomatik tezgahlar almış, Buldan, Babadağ ve Kızılcabölük gibi belirli ilçe ve köylerin dışında el dokumacılığı önemini yitirmiştir.

Cillov, 1948 yılında yaptığı araştırmada, Denizli'nin hemen her ilçesinde dokumacılıkla uğraşıldığını ve beş ilçenin ise yoğun olarak dokumacılıkla uğraştığını tespit etmiştir (Tablo 1). Bu ilçeler içerisinde Kale altıncı sırada yer almaktadır.

Bölgeler	Dokumacı Adedi	Tezgah Adedi	Bu Bölgelerdeki Genel Nüfus 1945	Genel Nüfusta Dokumacı Oranı %	Bir Tezgaha Düşen Dokumacı sayısı
Denizli (Merkez Bucağı)	4.369	1.008	26.073	16,75	4,3
Sarayköy (Merkez Bucağı)	1.261	41.4	13.583	9,28	3,0
Babadağ (Merkez Bucağı)	4.950	1.993	10.375	47,71	2,4
Buldan (Merkez Bucağı)	6.009	2.299	10.163	59,12	2,6
Güney (Şehir)	612	273	5.838	10,48	2,2
Tavas (Merkez Bucağı)	1.900	604	82.086	6,76	3,1
Kızılcabölük (Merkez Bucağı)	3.300	1.492	8.958	36,83	2,2
Kale (Merkez Bucağı)	1.800	841	10.410	17,29	2,1
Çal (Merkez Bucağı)	1.100	63	31.789	3,46	17,5
Acıpayam (Merkez Bucağı)	660	66	35.453	1,86	10,0

Tablo 1. Dokumacılık merkezleri ile nüfusları ve dokuma tezgah sayıları ve dokumacılıkla uğraşanların oranı (Cillov 1948:32)

Tabloda görüldüğü gibi Kale merkez bucağında 1945 yılında nüfusun %17'si dokumacılıkla uğraşmakta olup, 841 tezgah ve 1.800 dokumacı bulunmaktadır. Dokumacılıkla uğraşanlar özellikle merkez ilçede toplanmıştır. Tabloda görülen dokumacı miktarının üçte ikisinin merkezde olduğu tahmin edilirse dokumacılıkla uğraşanların oranı % 37'ye yükselmektedir (Cillov 1948:32).

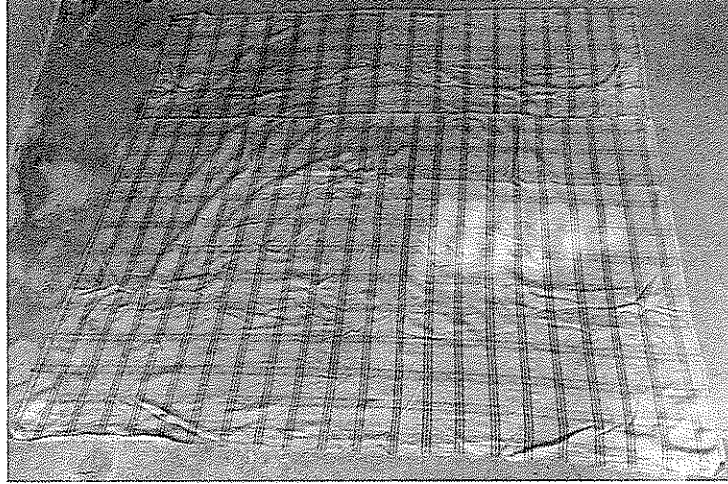
Ancak günümüzde ilçede el dokumacılığını bilen yaşları 65 üstü dört kadın tespit edilmiştir. Bu kadınlardan ikisinin tezgahı kurulu olup yalnızca yolluk dokumaktadırlar. Bu sonuç Kale'de el dokumacılığının önemini yitirdiğini hatta unutulmaya yüz tuttuğunu düşündürmektedir.

Kale ilçesindeki dokumacılığın günümüzdeki durumu ile ilgili araştırmamızda, ilçede dokuma bilen kişilere karşılıklı görüşme ve gözlem tekniği uygulanmış, elde edilen dokuma örnekleri hammadde, kullanılan tezgah, renk, ebat, dokuma tekniği açısından incelenmiş ve fotoğrafları çekilmiştir. Ayrıca ilçede el dokumacılığının yaşatılmasına ilişkin Kale Belediyesinin desteğiyle oluşturulmuş el dokuma atölyesi ve yapılan çalışmalar da incelenmiştir.

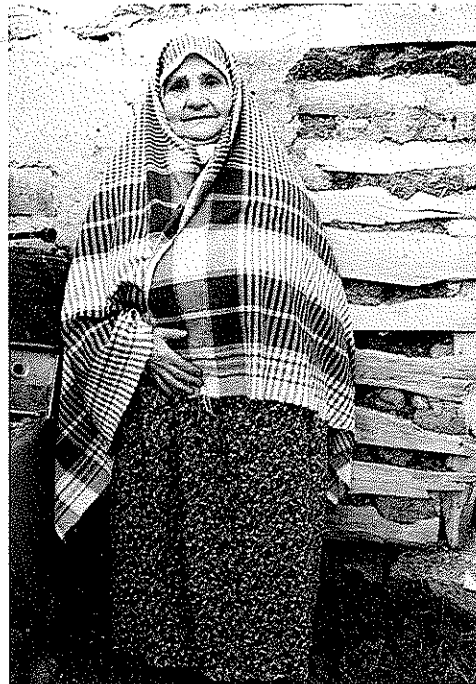
2.KALE'DE EL DOKUMACILIĞI

Cillov (1948:38), Kale'de 1945 yıllarında daha çok beyaz ürün olarak astar ve kaput bezi; boyalı ürün olarak da damalı ve diril dokunduğundan ve haftalık üretim de 50 balya (4250 kg./32500 metre) olduğundan bahsetmektedir. Araştırmamız sırasında ilçede astar, kaput bezi ve diril dokuma örneklerine rastlanmamıştır. Ancak dokuma bilen kadınlardan Ümmühan Patiz, siyah, beyaz damalı dokuma yaptığını bahsetmiştir. Araştırmamız sırasında fotoğrafını çektiğimiz, Kale'de dokunmuş, büyük karelerden oluşan, eski bir dokuma örtünün, Ummühan teyzenin bahsettiği damalı dokuma olabileceği düşünülmektedir (fotoğraf 2).

Fotoğraf 2. Damalı örtü

Kale ilçesinde yaptığımız araştırmamızda son yıllara kadar dokunan ve kullanılan dokuma ürünlerin mendil, çeşitli keseler (şeker, et, tuz, peynir, yoğurt keseleri) ve bürgü olduğu tespit edilmiştir. Bürgü; Kadınların genellikle kasaba ve köylerde dini bir örtünme olarak başlarının üstüne alıp büründükleri bir örtü olup (Gülensoy, 2003, s.25) Kale ilçesinde halen kullanılmaktadır (Fotoğraf 3). Kale'de Bürgünün iki çeşidine rastlanılmıştır. Su bürgüsü ve İşbilen bürgüsü.

Fotoğraf 3. Kale'de Bürgülü kadın

2.1.Su Bürgüsü

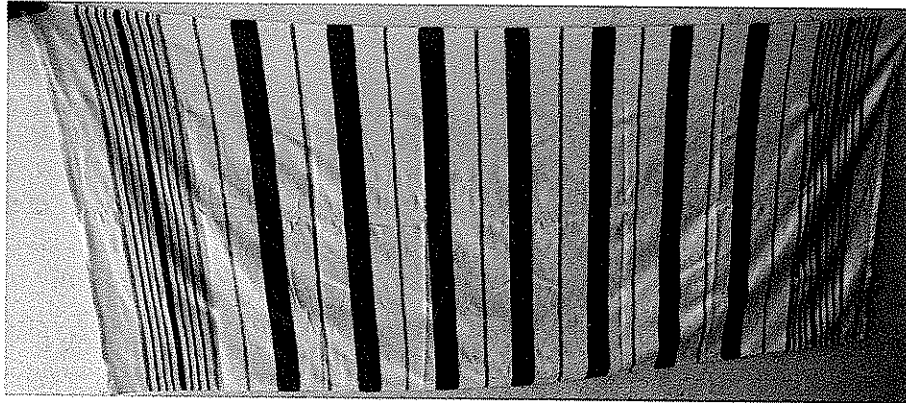
Su Bürgüsü; kadınların sokaktaki çeşmeden su doldurmaya giderken başlarına örttükleri örtüye denilmektedir. Su bürgüsü, iki ayaklı, iki gücülü, çukur tezgahta, bezayağı örgü tekniğinde, atkısında ve çözgüsünde pamuk ipliği kullanılmış, beyaz üzerine, siyah ve kırmızı renkli ipliklerle enine çizgili olarak dokunmuş, 150X80 cm. boyutunda, dikdörtgen örtülere denilmektedir (Fotoğraf 4). Fotoğraftaki bürgünün orijinal rengi beyaz üzerine siyah çizgili olup zamanla siyah boyanın solması ile çizgiler griye dönmüştür.

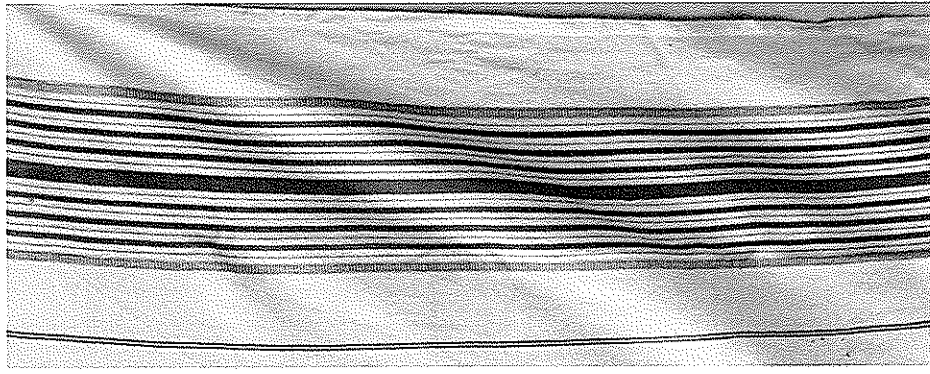
Fotoğraf 4. Su Bürgüsü

2.2.İşbilen Bürgüsü

İşbilen Bürgüsü: Dört ayaklı, dört gücülü, çukur tezgahta, dimi örgü tekniğinde dokunmuş, atkısında ve çözgüsünde iki katlı pamuk ipliği kullanılmış, 172X86 cm. boyutunda beyaz üzerine siyah, kırmızı ve vişne renginde ipliklerle çizgili olarak dokunmuştur. Bürgünün iki kenarı üç ince çizgi, bir kalın ve tekrar üç ince çizgiden oluşurken dokumanın ortası aralıklı olarak bir ince, bir kalın çizgiden oluşmaktadır (Fotoğraf 5). Bürgünün iki kenarında üç ince çizginin dışında bulunan, çok ince tren rayı görünümünde çizgiler bezayağı örgüsü kullanılarak, 1,3,2,4 ayak hareketleri ile dokunmuştur (Raziye Karataban, 67). Böylelikle bürgüyü diğer dokumalardan farklı kılan desen oluşturulmuştur (Fotoğraf 6). Dokumanın ortasında yer alan kalın kırmızı çizgiler bezayağı örgüsü kullanılarak dokunurken, ortasında ince kırmızı çizgilerin bulunan beyaz zemin, 2 dolu, 2 boş, sağ yollu dimi örgüsü kullanılarak dokunmuştur.

Fotoğraf 5. İşbilen Bürgüsü (Dokumacı Mehmet Pekgüzel)

Fotoğraf 6. İşbilen Bürgüsü desen detayı

İşbilen bürgüsünü Kale’de yalnızca Mehmet Pekgüzel adında bir dokumacının yaptığı, bürgünün adının “İşbilen Pekgüzel’in Bürgüsü” diye adlandırıldığı ilçede yapılan görüşmelerden tespit edilmiştir. Ayşe Malkamak “kalın ve farklı bir teknikle dokunduğu için pahalı bir bürgü olduğundan herkesin bu bürgüyü alamadığından bahsetmiş ve “İşbileni severdik ama alamazdık, parası bir yevmiye parası ederdi” demiştir.

Mehmet Pekgüzel’in kızı Raziye Karataban bu dokumayı 10 yaşında babasından öğrendiğini, ancak babasının genç yaşta vefatı ile birlikte işbilen bürgüsünün de dokunmadığından bahsetmektedir. Elinde tek kalan örneği de gözü gibi saklamaktadır. Raziye Karataban’ın vefatı ile de bu dokuma tekniği unutulacaktır.

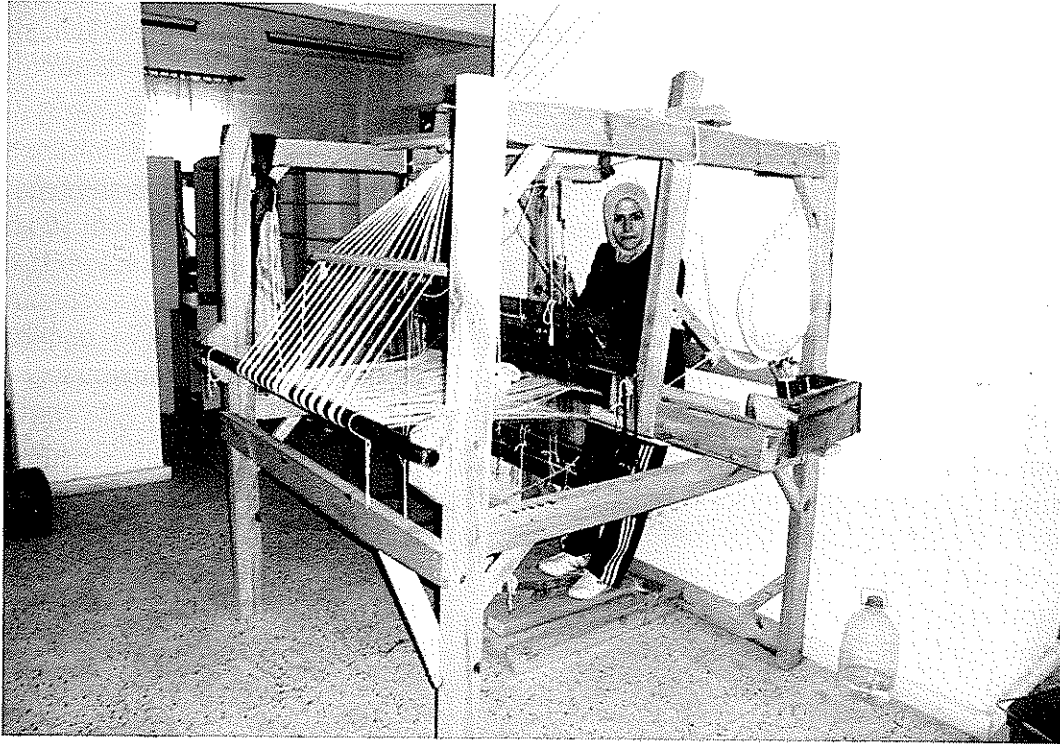
Mehmet usta, İşbilen bürgüsünü Denizli ve kale dışında Muğla’ya da satmaktadır (Raziye Karataban, 67). Kırmızı çizgili işbilen bürgüsünü genç kızlar ve gelinler kullanırken, siyah ve vişne çürüğü rengini yaşlılar tercih etmektedir. Hatta Ayşe teyze, renklerle ilgili birde türkü olduğundan bahsetmiş ve aşağıdaki dörtlüğü söylemiştir.

“Al giydim alsın diye,
Mor giydim sarsın diye,
İlkinde suya gittim,
nişanlım görsün diye”

Kale’de 1945’lerde yoğun olarak yapılan el dokumacılığı gün geçtikçe önemini yitirmiş neredeyse unutulmaya yüz tutmuştur. Ancak Kale Belediyesi bu konuda duyarlılık geliştirerek bir takım girişimlerde bulunmuştur. Belediye yaklaşık bir yıl önce Turizm Geliştirme Vakfı işbirliğinde “Kale Otantik El Dokuma Projesini” başlatmıştır (Süleyman Kocabaş). Proje kapsamında bir tanesi dört ayaklı, on dokuz tanesi iki ayaklı olmak üzere toplam 20 adet tezgah temin edilerek bir dokuma atölyesi kurulmuştur (Fotoğraf 7). Atölyede, bir dokuma ustası tarafından 15 kıza “kursiyer ve eğitici yetiştirme kursu” verilmiştir (Fotoğraf 8). Kursiyerler İpek, pamuklu ve ketenden, şal, fular ve çeşitli örtüler dokumuşlardır. Proje sonunda her eve bir tezgah ya da Kale’nin çeşitli mahallelerinde dokuma atölyeleri kurmak hedeflenmiştir. Projede eğitim süreci tamamlanmış olup yaklaşık bir yıldır projenin kalan kısmının tamamlanması beklenmektedir.

Fotoğraf 7. Otantik El Dokuma Atölyesi

Fotoğraf 8. Atölyede dokuma eğitimi alan kursiyer

SONUÇ

Eski bir yerleşim yeri olan ve bir çok medeniyetin yaşadığı Kale’de el dokumacılığının tarihi hakkında yeterli kaynak bulunmamaktadır. Ancak İlçede, 1940’lı yıllarda ilçe nüfusunun %37’si dokumacılıkla uğraşmakta ve hemen her evde tezgah bulunmaktadır. Haftada 50 balya (4250 kg./32500 metre) üretim yapılmaktadır. Ancak günümüzde ilçede dokuma bilen yalnızca üç kadın ve iki tane el dokuma tezgahı tespit edilmiştir. El dokumacılığı geleneksel sanatların bir çoğunda olduğu gibi Kale’de de değişen ekonomik ve teknolojik şartlara yenik düşmüştür.

İlçede, şeker, et, tuz, peynir ve yoğurt taşımak için çeşitli keselerin, mendillerin, bürgünün dokunduğu, hatta yörede “bodiye” denilen çocukların okul önlüklerinin de dokunduğu tespit edilmiştir. Ancak bunlardan yalnızca bürgü dokuma örneklerine rastlanılmıştır. Bürgüler kullanım alanına göre “su bürgüsü” ve dokuma ustasının adına göre “işbilen bürgüsü” olarak ikiye ayrılmaktadır. Bürgüler, 2 ve 4 ayaklı çukur tezgahlarda, mekikli dokuma tekniklerinden bezayağı ve dimi örgüler kullanılarak dokunmuştur. Hammadde olarak çözüde ve atkıda pamuk ipliği kullanılmıştır. İpliğin doğal rengi olan beyaz zemin üzerine, kırmızı, siyah ve vişne çürüğü renginde, renkli ipliklerle çizgili dokumalar üretilmiştir.

Günümüzde bu dokumalar üretilmemektedir. El dokuma tezgahları parçaları değiştirilerek basit yolluk dokuma tezgahlarına dönüştürülmüştür. El dokumacılığını bilen sayılı yaşlı kadınının vefatı ile birlikte yörede el dokumacılığı da yok olacaktır.

Maddi kültür varlığımız olan el dokumalarının yaşatılması gelecek kuşaklara aktarılması için dokuma örneklerinin tespit edilerek belgelenmesi, dokumaların teknik, desen, renk özelliklerinin belirlenmesi, dokuyucunun desteklenmesi, üretilen ürünlerin pazarlanmasında yardımcı olunması, dokumaların çağdaş tasarımlarda kullanılması gibi bir takım önlemler alınması gerekmektedir.

Ayrıca Kale belediyesinin başlatmış olduğu “Kale Otantik El Dokuma Atölyesi” Projesinin, el dokumacılığının yaşatılması adına atılmış olumlu bir adım olduğunu düşünüyorum. Kültürel değerlerimizin unutulmaması için verilen bu çabanın hedeflerine ulaşmasını umut ediyorum.

KAYNAKLAR

- Atik, N. Ve Erdem, Z.K. 2003. Denizli-Buldan Arkeolojik Kültür Varlıkları Envanter Çalışması, 2002 Yılı Raporu. Tüba-Tüksek Yayınları:2/2. Mart matbaası, İstanbul.
- Cillov, Haluk (1949), “Denizli El Dokumacılığı Sanayi” İstanbul Üniversitesi, İktisat ve İctimaiyat Enstitüsü, Yayınlanmış Doktora Tezi, İstanbul.
- Gülensoy, Baybars (2003) “Türkiye Giyim-Kuşam ve Süslenme Sözlüğü” MOTİF Vakfı Yayınları, İstanbul.

KAYNAK KİŞİLER

- Ayşe MALKAMAK, Kale İlçesi, 1945 doğumlu, okuma-yazması var, ev hanımı.
- Raziye KARATABAN, Kale İlçesi, 1945 doğumlu, okuma-yazması var, ev hanımı
- Ümmühan PATİZ, Kale İlçesi, 1949 doğumlu, okuma-yazması var, ev hanımı
- Süleyman KOCABAŞ, Kale İlçesi, 1965 doğumlu, Lise mezunu, memur